

Nieuwsbrief Leren

71

Lieven Coppens

Dit privé-initiatief wil op een onderbouwde manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van de auteur zelf en kunnen dan ook in geen enkel opzicht worden toegeschreven aan bepaalde organisaties of onderwijsnetten. De auteur streeft er naar alle standpunten grondig en wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat iedereen toe om alles te controleren.

Voorwoord

Deze nieuwsbrief wil ik beginnen met een woord van dank. Naar aanleiding van mijn enquête over het gebruik van de oude AVI-kaarten en de nieuwe AVI-procedure kreeg ik enorm veel positieve reacties uit alle onderwijsnetten. Eerst en vooral dank aan iedereen die de moeite nam om de enquête in te vullen: op het moment dat ik dit voorwoord schrijf hebben er 390 mensen gereageerd. De verhouding tussen de verschillende onderwijsnetten ligt redelijk goed. Ik durf dan ook zeggen dat de resultaten van deze enquête representatief zullen zijn voor het Vlaamse onderwijs in zijn geheel. Een woord van dank gaat zeker ook naar Els Van Doorslaer van www.letop.be. Zij deed via de nieuwsbrief van LetOp een oproep om de enquête in te vullen. Waarop haar lezers prompt reageerden. Heel leuk vond ik ook de meer dan positieve en aanmoedigende reacties van verschillende pedagogische begeleiders. Het is me nu heel duidelijk dat ook zij in deze vragende partij zijn naar juiste en duidelijke informatie. Het feit dat er ook vanuit het C&to interesse is voor de resultaten van mijn enquête, zie ik als een bijzonder teken van waardering.

De volgende nieuwsbrief zal helemaal in het teken staan van de resultaten van deze enquête. Maar dat hadden jullie waarschijnlijk wel verwacht. Door de zeer interessante en uitgebreide reacties op de open vraag, heb ik nog wat extra tijd nodig om alles te verwerken. Houd dus je postbus in de gaten!

Volgend schooljaar start ik met een nieuwe website: de orthodidactothek. Hier zal ik didactische en orthodidactische methodes uitgebreid bespreken. En jullie een forum geven om over deze methodes van gedachten te wisselen. De eerste methode die aan bod komt is de rekenmethode Zviso van uitgeverij Zwijsen, die speciaal voor het Vlaamse onderwijs gemaakt werd. Heb je al ervaringen met deze methode? Dan mag je mij deze nu al sturen. Zoals je weet zal ik er zeker iets mee doen.

Lieven

Aan de beleidsmakers van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering

In een tijd waarin kansenbevordering een kernopdracht voor het Vlaamse onderwijs is, bent u er in geslaagd om heel wat kinderen deze onderwijskansen te ontnemen. In uw onbetwiste wijsheid heeft u bij het afsluiten van de nieuwe overeenkomst¹ met de centra voor ambulante revalidatie de toekomst van heel wat kinderen getorpedeerd. U vraagt zich waarschijnlijk af op welke manier? Ik citeer letterlijk:

Het doel van deze reconversie is te bewerkstelligen dat de NOK-PSY-revalidatiesector/de C.A.R.-revalidatiecentra zich geleidelijk aan méér gaat richten op medisch prioritaire doelgroepen waarvoor er zich belangrijke behandlungs- en revalidatienoden stellen (soms ook wachtlijsten) waaraan tot nu toe onvoldoende wordt tegemoetgekomen. Om het mogelijk te maken dat de C.A.R.-revalidatiecentra aan deze medisch prioritaire doelgroepen een kwalitatief, evidence-based multidisciplinair revalidatieprogramma aanbieden, past onderhavige overeenkomst (in vergelijking met de vroegere overeenkomst) de werkingsmodaliteiten aan die op de inrichtingen van toepassing zijn en biedt ze ook mogelijkheden om de samenstelling van de equipes van de C.A.R.-revalidatiecentra beter af te stemmen op de gewijzigde doelgroepen van de revalidatiecentra. Iedere inrichting die deze overeenkomst ondertekent, verbindt zich er dan ook toe in te stappen in dit proces van reconversie en zich geleidelijk aan méér te richten op medisch prioritaire doelgroepen.

Samengevat: het aantal leerlingen met leer- en ontwikkelingsstoornissen dat tot 31 december 2009 in de centra voor ambulante revalidatie terecht kon, moet drastisch verminderen. Voor sommige centra betekent dit dat ze 20 tot 30 procent van hun patiëntenaantal in de toekomst niet meer zullen kunnen bedienen. U lost hiermee de wachtlijst voor sommige patiënten misschien op, maar maakt deze voor andere dan weer onoverkomelijk lang! Aan de limiet gezien is dit de tweede besparing die u doorvoert op de nek van veel leerlingen met leer- en ontwikkelingsproblemen. In een

¹ Lees de integrale tekst hier: http://www.riziv.fgov.be/care/nl/revalidatie/convention/cra_car/pdf/agreement20100101.pdf. In hoofdstuk VIII staat de inhoud waarop ik reflecteer.

eerste beweging had u de kloof tussen leerlingen die in aanmerking kwamen voor een monodisciplinaire therapie en de leerlingen die nood hadden aan een multidisciplinaire therapie onoverkomelijk groot en diep gemaakt. Met enkele monodisciplinaire (mis)toestanden, die jullie ook handenvol geld kosten, tot gevolg. Enkele voorbeelden:

- Therapeuten die daartoe niet gekwalificeerd zijn, kopen een intelligentietest en zorgen ervoor dat het “juiste” IQ om therapie terugbetaalbaar te maken, behaald wordt. Vraagt u maar eens de klantenlijsten van de testuitgeverijen op...
- Kinderen die met een intelligentietest van categorie A getest worden, maar lager scoren dan het verplichte IQ van 86 worden door logopedisten doorgestuurd naar zelfstandige psychologen of andere diensten die met een intelligentietest van categorie B (soms zelfs van categorie C of D) het kind hertesten en wel een IQ van 86 of meer uitkomen. Deze therapieën worden dan door u (soms onrechtstreeks via de mutualiteiten) toch terugbetaald...
- Kinderen die nood hebben aan een multidisciplinaire therapie en niet terecht kunnen in een centrum voor ambulante revalidatie, krijgen logopedie (zie hierboven) en kinesithérapie op doktersvoorschrift...
- Psychologen die correct wensen te werken worden door therapeuten en ouders onder druk gezet om minder betrouwbare intelligentietesten af te nemen of om het IQ van een kind te doen “kloppen”...
- Kinderen die verwezen worden voor een articulatiestoornis krijgen een taalstoornis aangemeten die wel terugbetaalbaar is ...

Als u wenst te besparen – want dat lijkt me toch de verborgen agenda te zijn – bespaar dan op deze mistoestanden, maar niet op de kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen. Op lange termijn zijn deze problemen even grote, soms nog grotere functiebeperkingen dan de fysieke. Je kunt de draagkracht van individuele leerkrachten en scholen niet blijven belasten. De extra belasting die er met de invoering van het leerzorgkader aankomt, is al zwaar genoeg.

➔ Wat werkt op school? Een kijkje op het werk van Marzano

Onlangs kreeg ik een heel interessante inleiding op het werk van Robert J. Marzano¹ door Hugo Van de Veire, mandaathouder van het Vrije Centrum voor Leerlingenbegeleiding Regio Gent. Marzano maakte een meta-analyse van het onderwijsonderzoek van de laatste 35 jaar in Amerika, Canada en Europa². Hij richtte zich op onderwijsveranderingen die daadwerkelijk invloed blijken te hebben op de leerprestaties van leerlingen. Zijn onderzoek bevestigt de stelling van Noëlle Pameijer³ dat de leraar er wel degelijk toe doet. De enorme invloed die een leraar kan hebben blijkt immers duidelijk uit de onderstaande tabel. Daarin kun je aflezen waar een leerling na 2 jaar staat als hij begint met een percentielscore van 50 voor het vak wiskunde.

Prestaties en
ontwikkeling
van de leerling

Scenario	School en leraar	Percentielscore	Evolutie	Percentielscore na 2 jaar
1	gemiddelde school + gemiddelde leraar	50	↔↔↔	50
2	zeer ineffectieve school + zeer ineffectieve leraar	50	↓↓↓	3
3	zeer effectieve school + zeer ineffectieve leraar	50	↓	37
4	zeer ineffectieve school + zeer effectieve leraar	50	↑	63
5	zeer effectieve school + zeer effectieve leraar	50	↑↑↑	96
6	zeer effectieve school + gemiddelde leraar	50	↑↑	78

(Bron: ongepubliceerde presentatie van Robert J. Marzano)²

¹ Het werk van Robert J. Marzano werd vertaald naar het Nederlands. Het is verkrijgbaar bij Bazalt (<http://www.bazalt.nl>). Een greep uit het aanbod:

- Wat werkt op school
- Wat werkt in de klas
- Wat werkt: Leiderschap op school
- Wat werkt: Pedagogisch handelen en klassenmanagement
- Wat werkt: Voorkomen en oplossen van machtsstrijd in de groep
- Intrss Vrbrdend Lzn

Binnenkort bespreek ik enkele van deze titels op mijn blog <http://boeketie-onderwijs.skynetblogs.be>.

² <http://www.marzanoresearch.com>.

³ Zie ook: <http://users.skynet.be/lieven.coppens/nieuwsbrief053.pdf>.

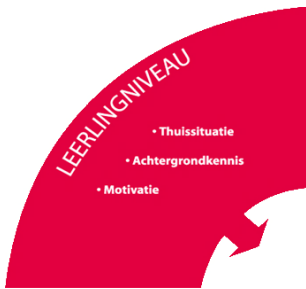
In scenario 1 blijft de leerling die op een gemiddelde school les krijgt van een gemiddelde leraar op hetzelfde niveau. Hij leert voldoende bij om zijn klasgenoten bij te houden. Komt deze leerling echter terecht op een zeer ineffectieve school en krijgt hij daarenboven nog eens les van een zeer ineffectieve leraar (scenario 2), dan daalt hij van percentiel 50 naar percentiel 3. Komt hij echter terecht in het andere uiterste (scenario 5) met een zeer effectieve school en zeer effectieve leraar, dan schiet hij van percentiel 50 door naar percentiel 96. Met andere woorden: dan gaat hij er enorm op vooruit. Uit scenario 4 blijkt duidelijk dat een zeer effectieve leraar de gevolgen van een zeer ineffectieve school wel degelijk kan compenseren. Bij hem stijgen de leerlingen nog altijd van percentiel 50 naar percentiel 63. Omgekeerd lukt dit niet (scenario 3): een zeer effectieve school kan de gevolgen van een zeer ineffectieve leraar niet compenseren. Scenario 6 leert ons dat een gemiddelde leraar die ondersteund wordt door een zeer effectieve school, zijn leerlingen van percentiel 50 naar percentiel 78 kan brengen, wat toch een gevoelige leerwinst inhoudt. Uit het verschil tussen een gemiddelde en zeer effectieve leraar die beiden in een zeer effectieve school staan, blijkt het duidelijkst dat de leraar er echt toe doet.

Uit het onderzoek van Marzano blijkt dat er 11 factoren zijn die, gespreid over 3 niveaus, de prestaties en de ontwikkeling van de leerling bevorderen. Deze niveaus zijn:

- het niveau van de leerling (staat voor 25% in voor deze bevordering);
- het niveau van de school (staat voor 25% in voor deze bevordering);
- het niveau van de leraar (staat voor 50% in voor deze bevordering).

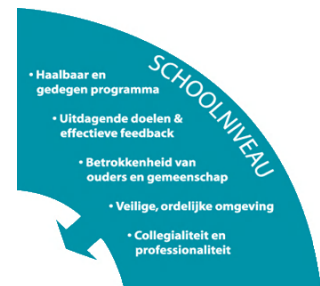

Gezien de vaststellingen uit de vorige alinea moet deze verhouding ons absoluut niet verwonderen.

Op het leerlingenniveau spelen er drie van de elf factoren mee. Eerst en vooral is de thuissituatie van de leerling belangrijk. Deze wordt onder andere bepaald door socio-economische factoren zoals de sfeer (voor 33%), het inkomen (10%) en de opleiding (3%). Indien de sfeer thuis goed is, dan is dat duidelijk een sterk bevorderende factor. Indien de sfeer niet zo goed is, dan kunnen goede programma's (bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning) daar zeker verandering in brengen. Ook de achtergrondkennis (bijvoorbeeld een uitgebreide woordenschat) van de leerling speelt hierbij een belangrijke rol. Verder zal niemand betwijfelen dat de motivatie van de leerling eveneens een essentiële factor is. Deze motivatie kun je bevorderen door aan de leerling aantrekkelijke opdrachten te geven, hem op regelmatige tijdstippen feedback te geven over de vorderingen die hij gemaakt heeft, hem aan zelfgekozen projecten te laten werken en dergelijke. Bij iets oudere kinderen kan het eveneens helpen om hen de werking van motivatie uit te leggen en te leren begrijpen.

Er spelen vijf factoren op het niveau van de school. Een eerste factor is een haalbaar en gedegen programma dat bepaald wordt door de effectieve onderwijstijd, de mate waarin de school kan garanderen dat de leerstof zal onderwezen worden aan de leerlingen, ongeacht welke leraar welke vak geeft aan welke klas (!) en de mate waarin er voldoende lestijd is om de inhoud op een geschikte manier aan te brengen. Hierbij is het volgens Marzano van belang dat de leraren eerst en vooral de kernleerstof (kunnen) behandelen in de beschikbare lestijd. Daarbij dienen ze rekening te houden met de chronologie van de leer- en ontwikkelingslijnen. De beschikbare lestijd moet dan ook beschermd worden.

De tweede factor op het niveau van de school bestaat uit uitdagende doelen en effectieve feedback. Deze doelen splitst Marzano op in prestatiedoelstellingen voor de school en specifieke leerdoelstellingen voor de individuele leerlingen. Daarbij maakt hij duidelijk dat procesgerichte feedback die op het juiste moment wordt gegeven, de prestaties en de ontwikkeling van de leerlingen uitermate vooruit helpt. Als minimum voor deze feedback stelt Marzano een frequente van een maal per negen weken voorop. Meer mag natuurlijk ook.

De betrokkenheid van de ouders bij het schoolgebeuren is de derde factor. Dit houdt volgens Marzano veel meer in dan het klassieke en obligate oudercontact: een telefoontje of e-mail van de school naar de ouders heeft vaak meer effect. Communicatie is hier de boodschap. Verder kan de school ernaar streven om ouders te betrekken bij alledaagse activiteiten op de school (bijvoorbeeld ouders die in het kader van een Tuttifruttiproject wekelijks fruit komen schillen en verdelen) of bij het bestuur van de school.

Het zal wellicht niemand verwonderen dat een veilige, ordelijke en gestructureerde omgeving de vierde factor op school-niveau is. Dit kun je als school bevorderen door:

- een helder schoolreglement;
- heldere procedures;

- gedragsregels;
- preventieve maatregelen (bijvoorbeeld het vroegtijdig opsporen van gedragsproblemen).

De collegialiteit en professionaliteit van de leraren is de vijfde factor. Marzano is een duidelijk voorstander van een uitgebreid programma voor professionele ontwikkeling. Ook al vraagt dat in een aantal gevallen heel wat organisatorisch denkwerk van de school.

Op het niveau van de leraar spelen er drie factoren, die uitgebreid toegelicht worden.

De eerste is de didactische aanpak. Deze heeft te maken met negen op onderzoek gebaseerde strategieën. Opnieuw is er cijfermateriaal voorhanden dat aantoonde tot welke winst, uitgedrukt in procenten, het goed beheersen van de verschillende strategieën kan leiden.

Didactische strategie	Percentielwinst
Het leren identificeren van overeenkomsten en verschillen	45
Het leren samenvatten en notities maken	34
Inspanningen bevestigen en erkenning geven	29
Huiswerk en oefening	28
Non-verbale representatie	27
Coöperatief leren	27
Doelen stellen en feedback geven	23
Vragen stellen en hypothesen testen	23
Voorkennis activeren met vragen, aanwijzingen en kapstokken	22

(Bron: Wat werkt in de klas. *Research in actie*)¹

Elk van deze didactische strategieën afdoende beschrijven, is binnen het bestek van deze nieuwsbrief niet mogelijk. We verwijzen de geïnteresseerde lezer graag naar het boek *Wat werkt in de klas*¹.

Ook over de tweede factor op leraarniveau, het pedagogisch handelen en klassenmanagement, heeft Marzano een boek geschreven². Deze factor wordt bepaald door vier elementen:

- Het opstellen, invoeren en toezien op de naleving van regels en routines in de groep;
- Het goed kunnen omgaan met ordeverstoring gedrag;
- Een goede relatie tussen leraar en leraar als hoeksteen voor het volgen van regels en routines en het aanvaarden van ordemaatregelen;
- De mentale instelling van de leraar zoals die zich uit in zijn alertheid en emotionele objectiviteit.

Essentieel hierbij is dat Marzano stelt dat je het pedagogische handelen en klassenmanagement als leraar kunt leren. Meer nog, door voorlichting en training te krijgen over deze strategieën kan hij zijn gedrag perfect bijsturen en/of aanpassen.

De derde en laatste factor op het niveau van de leraar is dat van de sturing en het herontwerpen van het programma. Concreet komt dit hier op neer dat de leraar het programma aanpast aan het werkelijk niveau van zijn leerlingen. Dat aanpassen kan betrekking hebben op dingen zoals:

- het lestempo;
- de leerinhouden;
- de (aard van de) opdrachten;
- de oefentijd;
- de interactie met de leerstof;
- ...

Het werk van Robert J. Marzano is enorm waardevol voor het onderwijs. In een volgend nummer van de *Nieuwsbrief Leren* kom ik er zeker nog op terug.

¹ MARZANO R.J., PICKERING D.J., POLLOCK J.E., *Wat werkt in de klas. Research in actie*, Bazalt, Vlissingen, 2009, 2^e druk, blz.8.

² MARZANO R.J., MARZANO J.S., PICKERING D.J., *Wat werkt: Pedagogisch handelen & klassenmanagement. Evidence-based strategieën voor elke leraar*, Bazalt, Vlissingen, 2010, 146 blz.